

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ในการดูแลครรภ์ กรณีศึกษา หมูบ้านท่าไต้ อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้น องค์ความรู้ด้านการใช้แพทย์แผนไทยในการดูแลสตรีมีครรภ์ ของชาวบ้านหมูบ้านท่าไต้ อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลาและเพื่อศึกษาการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ โดยทำการศึกษาที่ชุมชนในหมูบ้านท่าไต้ อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลคือสตรีที่เคยผ่านการตั้งครรภ์และสตรีที่อยู่ระหว่างการตั้งครรภ์ จำนวน 27 คน ที่มีอายุระหว่าง 20-40 ปี ซึ่งมีความแตกต่าง ในปัจจัยพื้นฐาน เช่น อายุ อายุครรภ์ ระดับการศึกษา จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ และลักษณะของ ครอบครัว ซึ่งเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้การแพทย์แผนไทย ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ ซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

1. องค์ความรู้การแพทย์แผนไทยของชาวบ้านหมูบ้านท่าไต้ด้านการดูแลครรภ์ แบ่งเป็น

2 ระยะ คือ

1.1 ช่วงระยะเวลาการตั้งครรภ์

1) การฝากท้องและคัดท้องกับหมอตำแย ซึ่งจะช่วยให้สตรีตั้งครรภ์เกิดความสบายใจ เพราะสตรีที่อยู่ช่วงระยะเวลาตั้งครรภ์ระหว่าง 6-7 เดือนขึ้นไป จะรู้สึกอึดอัด หมอตำแย ก็จะทำการคัดท้องเพื่อตรวจสอบสุขภาพของเด็กว่าอยู่ในท่าใด ซึ่งถ้าอยู่ในท่าที่ผิดปกติหมอตำแยก็จะทำการคัดท้องให้ ทั้งนี้ทำให้สตรีตั้งครรภ์รู้สึกสบายตัวขึ้น

2) การปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ คือ สตรีเมื่อตั้งครรภ์ก็จะยึดถือเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในรูปแบบของข้อห้าม-ข้อควรปฏิบัติที่ได้รับสืบทอด ต่อ ๆ กันมาอย่างหลากหลาย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นเรื่องที่ดี หากสตรีตั้งครรภ์ปฏิบัติได้ก็จะเป็น สิ่งที่ดีต่อสตรีตั้งครรภ์เอง

3) การรับประทานอาหารและสมุนไพร ขณะตั้งครรภ์จำเป็นต้องรับประทานอาหารและสมุนไพรที่มีประโยชน์เพื่อให้ลูกในครรภ์จะได้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์และปลอดภัย ซึ่งทั้งนี้อาหารและสมุนไพรที่มีประโยชน์ต้องเป็นอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ เน้นรับประทานผักและผลไม้เยอะ ๆ ทั้งนี้ร่างกายของสตรีตั้งครรภ์ก็จะแข็งแรง

4) การไหว้พระขอพรและการทำบุญตักบาตร สตรีที่อยู่ระหว่างการตั้งครรภ์ จะรู้สึกวิตกกังวลกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้การไหว้พระขอพรและการทำบุญตักบาตรจะช่วยทำให้สตรีที่อยู่ระหว่างการตั้งครรภ์รู้สึกสบายใจ และมีความเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยคุ้มครองให้ตนเองและลูกในครรภ์ปลอดภัยและมีสุขภาพแข็งแรงและสมบูรณ์

1.2 ช่วงระยะเวลาหลังคลอด

1) การอยู่ไฟหลังคลอด จะมีประโยชน์สำหรับสตรีหลังคลอดรายใหม่ เพราะจะช่วยในเรื่องของการรักษาสุขภาพทั้งภายในและภายนอกได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น ช่วยในเรื่องของการขับน้ำคาวปลาและกระตุ้นให้มดลูกเข้าอู่เร็ว ช่วยเพิ่มน้ำนม ทำให้ผิวพรรณสดใสขึ้น

2) สมุนไพรที่ใช้ในการต้มดื่มขณะอยู่ไฟ จะเป็นสมุนไพรที่หาได้ง่ายไม่ต้องไปซื้อหา ซึ่งสมุนไพรนี้มีประโยชน์ด้านการขับน้ำคาวปลา ขับเลือดเสีย ช่วยให้มดลูกเร็ว บำรุงน้ำนม ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรสเผ็ดร้อน

3) อาหารบำรุงร่างกายและบำรุงน้ำนม เป็นอาหารที่มีสรรพคุณช่วยบำรุงร่างกายให้แข็งแรงและช่วยเพิ่มน้ำนมให้สตรีหลังคลอดที่ให้นมลูก

4) สมุนไพรที่ใช้ในการต้มอาบและพอกตัวในการอยู่ไฟ ซึ่งการใช้สมุนไพรในการต้มอาบและพอกตัวนั้นจะทำให้สุขภาพของสตรีหลังคลอดรายใหม่เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีไม่เป็นโรคได้ง่ายร่างกายแข็งแรง ผิวพรรณสดใส มีน้ำมีนวล

2. องค์ความรู้ทางการแพทย์แผนปัจจุบันที่ปฏิบัติในหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

2.1 ช่วงระยะเวลาดังครรภ์

1) การฝากท้องกับแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อตรวจสุขภาพครรภ์ว่ามีภาวะแทรกซ้อนหรือไม่ เพื่อที่แพทย์จะได้รักษาและคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะสตรีที่อยู่ช่วงระยะเวลาดังครรภ์จำเป็นต้องดูแลและเอาใจใส่เป็นอย่างดีเพื่อให้ลูกที่เกิดมามีสุขภาพแข็งแรงปลอดภัย และมีความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน

2) การปฏิบัติตัวระหว่างตั้งครรภ์ ช่วงระหว่างตั้งครรภ์ร่างกายอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เพราะฉะนั้นสตรีที่อยู่ในช่วงระยะเวลาดังครรภ์จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเอาไว้เพื่อที่จะทำให้ร่างกายมีสุขภาพที่ดี และแข็งแรง

- 3) โภชนาการ สตรีตั้งครรภ์ควรเลือกรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ เพื่อสุขภาพที่ดีของสตรีตั้งครรภ์และลูกในครรภ์
- 4) การออกกำลังกายและการพักผ่อนให้เพียงพอ เพื่อร่างกายที่แข็งแรง เพราะสตรีที่อยู่ช่วงระหว่างการตั้งครรภ์จะรู้สึกเหนื่อยง่ายเป็นพิเศษ

2.2 ช่วงระยะเวลาหลังคลอด

- 1) การตรวจหลังคลอด เพื่อให้สตรีหลังคลอดไปพบแพทย์เพื่อตรวจสภาพร่างกาย (คือ การตรวจช่องคลอด ปากมดลูก และรังไข่) ทั้งนี้แพทย์ก็จะแนะนำเรื่องของการคุมกำเนิดว่าควรทำอย่างไร เพื่อสตรีหลังคลอดจะได้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง
- 2) โภชนาการ เน้นการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ เพื่อสุขภาพที่แข็งแรงของสตรีหลังคลอด ทั้งนี้สตรีหลังคลอดไม่ควรลดน้ำหนักโดยการไม่รับประทานอาหารโดยเด็ดขาดเพราะจะทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง
- 3) รับประทานยาบำรุง สตรีหลังคลอดรายใหม่แพทย์จะให้ทานยาบำรุง เพราะสตรีหลังคลอดจะเสียเลือดเยอะมาก เพราะฉะนั้นสตรีหลังคลอดต้องได้รับการบำรุงเป็นพิเศษ เพื่อร่างกายจะได้แข็งแรง
- 4) การรักษาสุขภาพจิต สตรีหลังคลอด มักเกิดภาวะสุขภาพจิตที่ไม่แข็งแรง เพราะฉะนั้นคนรอบข้างโดยเฉพาะสามีควรให้กำลังใจและคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้สตรีหลังคลอดเกิดความสบายใจ คลายความวิตกกังวลลงไปได้บ้าง

3. การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ของหมู่บ้านท่าไต้

การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ของหมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลานั้นการดูแลสตรีตั้งครรภ์จะมีการแบ่งช่วงระยะเวลาของการดูแลครรภ์ 2 ช่วง ดังนี้คือ

ช่วงระยะเวลาดังครรภ์

การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการใช้การแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีช่วงระยะเวลาดังครรภ์ สตรีตั้งครรภ์จะมีการฝากท้องกับแพทย์ทั้ง 2 ระบบร่วมกัน คือ ระบบการแพทย์แผนไทย โดยสตรีตั้งครรภ์จะไปฝากท้องกับแพทย์แผนไทยโดยการเตรียมหมากพลูและเงินจำนวน 5,12,20 บาทหรือมากกว่าเพื่อเป็นการไหว้ครู ซึ่งหมอกตำแยก็จะดูแลครรภ์โดยการประคบทำเด็กและทำการคัดท้อง จากนั้นสตรีตั้งครรภ์จะไปฝากท้องกับแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งแพทย์จะทำการตรวจเลือดเพื่อดูกรุ๊ปเลือด ความเข้มข้นของเลือด กามโรค ซิฟิลิส โรคเอดส์ ไวรัสตับอักเสบบชนิดบี

และตรวจปัสสาวะเพื่อดูว่ามีน้ำตาลในไขขาว (โพรตีน) หรือมีการอักเสบของทางเดินปัสสาวะหรือไม่ ทั้งนี้สตรีตั้งครรภ์จะมีการปฏิบัติตัวตามความเชื่อ ซึ่งทั้งนี้สตรีตั้งครรภ์จะมีวิธีการเกี่ยวกับความเชื่อ โดยนำระบบการแพทย์ทั้ง 2 ระบบ มาใช้ร่วมกัน คือ ระบบการแพทย์แผนไทยโดยสตรีตั้งครรภ์จะปฏิบัติตามความเชื่อในรูปของข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติที่ได้รับสืบต่อๆ กันมา ขณะเดียวกันสตรีตั้งครรภ์จะปฏิบัติตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน คือหากมีอาการแพ้ท้อง โดยให้สตรีตั้งครรภ์ดื่มน้ำผลไม้และรับประทานขนมปังกรอบทันทีและให้หลีกเลี่ยงอาหารที่มีกลิ่นฉุนจัด ซึ่งขั้นตอนต่อไปสตรีตั้งครรภ์จะมีการรับประทานอาหารและสมุนไพรร่วมกับโภชนาการโดยการนำระบบการแพทย์ทั้ง 2 ระบบมาใช้ร่วมกัน คือ ระบบการแพทย์แผนไทย ซึ่งทั้งนี้สตรีตั้งครรภ์จะมีการรับประทานอาหารและสมุนไพรซึ่งสตรีตั้งครรภ์เชื่อว่าอาหารและสมุนไพรที่มีฤทธิ์เย็นจะช่วยในเรื่องของการบำรุงครรภ์ ส่วนอาหารและสมุนไพรที่มีฤทธิ์ร้อนจะทำให้ลูกไม่แข็งแรง ซึ่งทั้งนี้สตรีตั้งครรภ์จะปฏิบัติเกี่ยวกับโภชนาการตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบันร่วมด้วย คือ เน้นการรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ถูกหลักโภชนาการ และควรหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ หรือ การดื่มสุรา เพราะอาจเป็นอันตรายต่อสตรีตั้งครรภ์และลูกในครรภ์ได้ ในขณะที่เดียวกันสตรีตั้งครรภ์จะมีการรักษาสุขภาพจิตร่วมกับการออกกำลังกายและการพักผ่อนให้เพียงพอ โดยช่วงระยะเวลาตั้งครรภ์สตรีตั้งครรภ์จะมีการรักษาสุขภาพจิตตามระบบการแพทย์แผนไทยโดยการไหว้พระขอพร และการทำบุญตักบาตรเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์ช่วยคุ้มครอง และสตรีตั้งครรภ์จะปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการพักผ่อนให้เพียงพอตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยการออกกำลังกายอย่างพอเหมาะ ไม่หักโหมจนเกินไปเพราะอาจเป็นอันตรายต่อสตรีตั้งครรภ์และลูกในครรภ์ได้

ช่วงระยะเวลาหลังคลอด

การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีช่วงระยะเวลาหลังคลอดนั้นเมื่อสตรีตั้งครรภ์ได้คลอดลูกแล้ว ช่วงระยะเวลาหลังคลอดในการดูแลตนเองและลูกก็จะมีวิธีการหลากหลาย เช่น การอยู่ไฟหลังคลอดร่วมกับการตรวจหลังคลอด คือ สตรีหลังคลอดจะมีการอยู่ไฟหลังคลอดตามระบบการแพทย์แผนไทย โดยหากสตรีที่คลอดลูกเองสามารถอยู่ไฟได้โดยส่วนกรณีที่ผ่านมาการผ่าตัดควรรอให้แผลแห้งก่อนประมาณ 2 สัปดาห์ ถึง 1 เดือน และขณะเดียวกันสตรีหลังคลอดจะไปพบแพทย์แผนปัจจุบันเพื่อทำการตรวจหลังคลอดเกี่ยวกับอวัยวะภายในว่ามีอาการผิดปกติหรือไม่ หากมีอาการผิดปกติแพทย์จะทำการรักษาได้ทันที นอกจากนี้สตรีหลังคลอดจะมีการใช้สมุนไพรในการดื่มน้ำขณะอยู่ไฟร่วมกับโภชนาการ โดยที่สตรีหลังคลอดรายใหม่เมื่อกลับบ้านจะมีการใช้สมุนไพรในการดื่มน้ำขณะอยู่ไฟ ทั้งนี้แพทย์แผนไทยจะเป็นผู้คอยดูแลในการจัดหาสมุนไพรมาใช้ในการดื่มน้ำ ซึ่งการใช้สมุนไพรในการดื่มน้ำจะช่วยในเรื่องของการขับน้ำคาวปลา ขับเลือดเสีย ช่วยให้มีลูกเข้าอู่เร็ว บำรุงน้ำนม บำรุงร่างกาย ทั้งนี้สตรีหลังคลอด

ก็จะปฏิบัติเกี่ยวกับระบบของโภชนาการตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อสุขภาพที่ดีต่อสตรี หลังคลอดและสุขภาพที่ดีของลูกไปด้วย ขั้นตอนต่อไปสตรีหลังคลอดจะมีการรับประทานอาหาร บำรุงร่างกายและบำรุงน้ำนมร่วมกับการรับประทานยาบำรุง ซึ่งสตรีหลังคลอดสุขภาพยังไม่แข็งแรง แพทย์แผนไทยจะเน้นให้สตรีหลังคลอดรับประทานอาหารบำรุงร่างกายและบำรุงน้ำนมซึ่งส่วนใหญ่จะมีรสเผ็ดร้อน ในขณะที่เดียวกันสตรีหลังคลอดจะรับประทานยาบำรุงตามคำแนะนำของแพทย์แผนปัจจุบัน โดยที่แพทย์จะทำการจ่ายยาบำรุงมาให้สตรีหลังคลอดเพื่อกลับมารับประทานเองที่บ้าน นอกจากนี้สตรีหลังคลอดก็จะใช้สมุนไพรในการต้มอาบและพอกตัวในการอยู่ไฟร่วมกับการรักษาสุขภาพจิต ซึ่งสตรีหลังคลอดรายใหม่เมื่อคลอดลูกแล้วจะมีการให้แพทย์แผนไทยคอยดูแลเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการต้มอาบและพอกตัวในการอยู่ไฟ จากนั้นสตรีหลังคลอดจะไปพบแพทย์แผนปัจจุบันเพื่อที่จะให้แพทย์ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพจิตเพราะสตรีหลังคลอดจะมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายและจิตใจซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียดได้ง่าย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ยังคงสืบทอดและปฏิบัติต่อกันมา โดยเฉพาะในการดูแลสุขภาพตนเองของหญิงหลังคลอดในหมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า เราควรเปลี่ยนมุมมองจากฐานความคิดเดิม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เราเริ่มมองเห็นศักยภาพของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในศักดิ์ศรีของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานในชุมชน ซึ่งถ้าเราศึกษาอย่างเข้าใจถ่องแท้แล้วจะสามารถนำมาปรับใช้กับการบริการสาธารณสุขชุมชนได้อย่างผสมผสานกลมกลืน โดยไม่ขัดต่อความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ก่อนแล้ว โดยไม่มองข้ามบริบททางวัฒนธรรม ไม่ขัดต่อหลักการดูแลส่งเสริมสุขภาพ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบงานสาธารณสุขและระบบวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ช่วยลดความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างบุคลากรทางสาธารณสุขกับผู้รับบริการ บ่งบอกถึงการยอมรับสิทธิมนุษยชน ช่วยส่งเสริมศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไข ปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้

ส่วนในเรื่องของการยอมรับการแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ของคนในหมู่บ้านท่าไต้ นั้น การแพทย์ทั้งสองระบบยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต แม้ว่าในระยะหลังการแพทย์แผนไทยจะถูกแทนที่ด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่การแพทย์แผนไทยก็ยังไม่สูญหายไปจากสังคมไทย เนื่องจากยังเป็นที่ต้องการเพื่อใช้ในการรักษา ดูแลสุขภาพของคนไทยส่วนหนึ่ง ทั้งนี้สตรีมีครรภ์ของหมู่บ้านท่าไต้ส่วนใหญ่จะมีการนำการแพทย์แผนไทยมาใช้ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน เพราะความเชื่อเหล่านี้มีประโยชน์มากกว่าไทย และปัจจุบัน

ชาวบ้านหมู่บ้านท่าไต้ก็ได้ใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์จนเป็นธรรมเนียมของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์กรณีศึกษา หมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้คือ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ของหมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเตาะ จังหวัด ควรขยายผล สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์และหลังคลอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมได้

1.2 ควรปลูกฝัง จิตสำนึก และค่านิยมของชาวบ้านให้สนใจ สนับสนุน ส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาระบบการแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์

1.3 ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ไปยังบุคคลทั่วไป ให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและร่วมถึงการอนุรักษ์การใช้การแพทย์แผนไทยซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

1.4 ควรส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการใช้แพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ให้มากขึ้น โดยดำเนินการในหลายลักษณะตามความเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาการใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ของหมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดที่จะเสนอแนะต่อผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องทำนองเดียวกันนี้ไว้ดังนี้

2.1 ควรจะมีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ให้กว้างขวางและครอบคลุม

2.2 ควรจะมีการวิจัยเปรียบเทียบเกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ เพื่อดูถึงกระบวนการ ผลของการรักษาของการแพทย์ทั้ง 2 ระบบและผลกระทบในด้านต่าง ๆ

2.3 ควรมีการวิจัยถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการส่งเสริม พัฒนาและดำรงอยู่ของการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นปัญหา อุปสรรค ตลอดจนจุดเด่น และจุดด้อย เกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ ของชาวบ้านหมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะเสนอแนะแนวทาง และยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ของชาวบ้านหมู่บ้านท่าไต้ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาต่อชาวบ้าน สาธารณสุข พัฒนาชุมชน ตลอดจนบุคคลหรือหน่วยงานทั่วไปทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องไว้ 4 ประเด็น ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพของแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์

กลยุทธ์

1) ส่งเสริม สนับสนุนให้แพทย์แผนไทยมีการศึกษาอบรม สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และให้มีการสร้างเครือข่ายของแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์

2) ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกียรติ ยกย่องระบบการแพทย์แผนไทยให้เทียบเท่ากับระบบการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลครรภ์ให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของลูกหลานของแพทย์แผนไทยและเยาวชนในชุมชนให้มีการศึกษาในระบบและนอกระบบ โดยให้แพทย์แผนไทยกับแพทย์แผนปัจจุบันมีส่วนร่วมและมีบทบาทอย่างสำคัญในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการจัดการองค์ความรู้ เกี่ยวกับการใช้ระบบการแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์

กลยุทธ์

- 1) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการศึกษา สืบค้น รวบรวม ปรับปรุง พัฒนา องค์ความรู้การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์ ทั้งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เอกสารตำรา และเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อป้องกันการสูญหายในอนาคต
- 2) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑสถาน เพื่อการศึกษา เพื่อเป็นศูนย์กลาง แหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับการใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสตรีมีครรภ์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การอนุรักษ์และฟื้นฟู สมุนไพรให้มีมากพอในการดูแลสตรีตั้งครรภ์

กลยุทธ์

- 1) ส่งเสริม สนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนมีการศึกษาการปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลครรภ์ในทุกๆ บ้าน และทุก ๆ สถานที่ของสาธารณะอื่น ๆ หรือที่รกร้างว่างเปล่าที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ เช่น ริมหนอง คลอง บึง
- 2) ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีมาตรการเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลสตรีมีครรภ์ในชุมชนและทรัพยากรสมุนไพรในที่สาธารณะทั่วไปที่สามารถใช้ได้เพียงพอ
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีเครือข่ายปลูกสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลครรภ์ เพื่อการศึกษาและการใช้สอยทั่วไปในชุมชนและนอกชุมชนทั่วไปได้

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาและประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในด้านการใช้สมุนไพรในการดูแลสตรีมีครรภ์

กลยุทธ์

- 1) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีสถานที่ผลิตยาสมุนไพร และให้มีศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ และสถานพยาบาลเกี่ยวกับการใช้แพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานในชุมชน
- 2) ส่งเสริม สนับสนุนให้ระบบการแพทย์แผนไทยได้มีบทบาทในการดูแลรักษา สตรีตั้งครรภ์ในชุมชนให้เทียบเท่ากับระบบการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างเต็มความสามารถได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

3) ส่งเสริม สนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนหันมาใช้บริการด้านการรักษาโรคภัยด้วยระบบการแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพได้อย่างต่อเนื่อง

4) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ การใช้การแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้สื่อในลักษณะต่าง ๆ เช่น เสียงตามสายของหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิทยุชุมชน และวารสารอย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตามทุกประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ที่นำเสนอจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้าน ทั้งงบประมาณ สถานที่ โดยเฉพาะความร่วมมือกันของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญคือการพัฒนาเหล่านี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและอยู่บนพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรม และคนในชุมชนเป็นสำคัญ

